

Nr 215.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 för avveckling av den förstärkta försvarsberedskapen.

(1:a avd.)

I propositionen nr 322 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 maj 1945, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa dels under fjärde huvudtiteln följande förslagsanslag, nämligen till Armén: Avveckling av beredskapen m. m. 50 000 000 kronor, till Marinen: Avveckling av beredskapen m. m. 50 000 000 kronor, till Flygvapnet: Avveckling av beredskapen m. m. 5 000 000 kronor, till För försvaret gemensamma utgifter för avveckling av beredskapen m. m. 10 000 000 kronor, dels ock under försvarets fastighetsfond, arméns delfond, till Avveckling av beredskapen ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Sedan stridshandlingarna i Europa upphört, ha ett flertal åtgärder vidtagits för att minska försvarsberedskapen. Ytterligare åtgärder i samma syfte avses skola successivt vidtagas eller igångsättas inom den närmaste tiden. Bland berörda avvecklingsåtgärder nämnas av departementschefen följande av mer allmänt intresse, nämligen hempermittering i viss utsträckning av personal tillhörande såväl fältförband som lokalförsvarsförband, avbrytande av vissa pågående utbildningskurser, hempermittering av inkallade värnpliktiga med uppgiftskort, sammanförande av vapen, ammunition och sprängmedel i syfte att minska behovet av bevakningspersonal vid fältdepåer samt hempermittering av härigenom frigjord bevakningspersonal, indragning i vissa fall av militär bevakning eller dess ersättande med civil sådan, avbrytande av pågående befästningsarbeten efter färdigställande av vissa under arbete varande objekt, iordningställande av vissa för befästningsändamål ianspråktagna markområden, igångsättande av ett omfattande minsvepningsarbete enligt en på förhand uppgjord, angelägenhetsgraderad plan, vilket arbetes genomförande kräver tillgång till en betydande svepflotta och avsevärd personal, återgång i princip till fredsrustning i vad avser flottans fartyg, avrustning och återställande av hjälpfartyg, begränsning av eskorteringsverksamheten, sjöfartskontrollen och kust-

bevakningsorganisationen, indragning av marina hinder, successivt återställande av utprickning och fyrar i fredsmässigt skick, upphävande av evakuering av handelsfartyg, avbemanning av vissa kustartilleriförband, begränsning av flygvapnets deltagande i neutralitetsvakten och viss minskning av försvarsgrenens beredskap ävensom hempermittering av vissa flygvapnet tilldelade värnpliktiga, upphävande av den särskilda militärkontrollen på gränsjärnvägarna, återställande av vissa telefon-, telegraf-, bro- och vägförbindelser, avveckling av vissa militära beredskapslager m. m. samt iordningställande av materiel.

Avvecklingen avses, framhåller departementschefen, skola bedrivas så att med utgången av juni månad inga förband längre skola vara inkallade jämlikt 28 § värnpliktslagen om icke något oförutsett tillstöter. De förband som av beredskapsskäl kunna behöva vara inkallade intill nämnda tidpunkt — bland annat förband bestående av 1943 års klass — avses även skola biträda vid avvecklingsarbetet. Detta arbete får sedan i största möjliga utsträckning övertagas av personal, som ingår i fredsorganisationen, samt av för ändamålet anställd civil personal eller frivilligt tjänstgörande personal. För vissa arbetsuppgifter, exempelvis minsvepning och minröjning, kan det emellertid bliva erforderligt att tvångsvis inkalla värnpliktiga. Då sådan inkallelse icke kan ske med stöd av 28 § värnpliktslagen, har särskild lag numera antagits för att möjliggöra tvångsinkallelse i viss utsträckning av värnpliktiga för avvecklingsarbetets genomförande. Det kan också bliva erforderligt att för fullgörande av ifrågavarande arbetsuppgifter liksom under beredskapstiden bibehålla visst manskap i anställning över stat. Bestämmelser härom hava ansetts böra få meddelas av Kungl. Maj:t.

Att den förstärkta försvarsberedskapens avveckling kommer att draga avsevärda kostnader vore, framhåller departementschefen vidare, uppenbart. De för försvaret för fredsförhållanden beräknade riksstatsanslagen lämnade icke tillgång till dessa kostnaders bestridande. Det vore därför nödvändigt att för ändamål av denna art avse särskilda medel. Förskottsstaten för försvarsväsendet syntes böra sättas ur kraft från och med den dag, då den förstärkta försvarsberedskapen bringas att upphöra. Sammanfaller den dagen med budgetårsskiftet, borde den för det följande budgetåret godkända beredskapsstaten icke sättas i kraft såsom förskottsstat. För möjliggörande härav måste de särskilda medlen för beredskapens avveckling anvisas å riksstaten och å kapitalbudgeten. Efter dag, då beredskapen upphört, borde andra utgifter icke få avföras från förskottsanslag eller från för täckning av förskottsutgifter anvisade regleringsanslag än utgiftsrester eller eljest bundna eller ofrånkomliga kostnader, som hänförde sig till beredskapstiden.

För bestridande av med beredskapens avveckling sammanhängande kostnader hava ansetts böra anvisas särskilda anslag. Att så sker vore av betydelse icke minst ur den synpunkten att därigenom medelsdispositionen och medelförbrukningen kunde så snart som möjligt ledas in på fredsmässiga linjer. I sådant avseende hade försvarets civilförvaltning i skrivelse

den 9 maj 1945 avgivit förslag. I enlighet med detta förslag borde anvisas fem anslag, ett för varje försvarsgren och ett för gemensamma ändamål under riksstatens fjärde huvudtitel samt ett för kapitalinvesteringar. Till de för försvarsgrenarna avsedda anslagen böra, framhåller departementschefen, hänföras utgifter, som motsvara de utgifter som under fjärde huvudtiteln redovisas under rubriken försvarskrafterna, med undantag av försvarsstaben och eventuellt utgifter för familjebidrag till den med avvecklingen sysselsatta personalen. Under anslaget för gemensamma ändamål böra regleras avvecklingsutgifter, motsvarande de ändamål som upptagas under rubrikerna försvarsdepartementet, centrala förvaltningsmyndigheter, vissa för försvaret gemensamma ändamål och diverse samt under anslagen till försvarsstaben. Från detta avvecklingsanslag böra eventuellt även gäldas nämnda utgifter för familjebidrag. Anslaget till kapitalinvesteringar erfordras för reglering av markfrågor samt för bestridande av byggnadskostnader, som finnas sammanhänga med beredskapens avveckling, exempelvis iordningställande av vissa förrådslokaler.

Jämväl utgifter, som, utan att vara att hänföra till direkta avvecklingsändamål, dock betingades av krisförhållandena och därför hittills avförts från förskottsanslag, borde efter beredskapens upphörande kunna bestridas från avvecklingsanslag.

I fråga om redovisningen av avvecklingskostnaderna kunde tänkas olika förfaringsätt. Civilförvaltningen hade ansett det vara ur skilda synpunkter önskvärt, att i samband med förskottsstatens upphörande en återgång i största möjliga utsträckning skedde till särskild redovisning av de fredsmässiga kostnaderna. Ämbetsverket hade därför förordat genomförandet av ett redovisningssystem, som skulle möjliggöra ett åtskiljande — i den mån så överhuvudtaget vore möjligt — av fredskostnaderna från avvecklingskostnaderna. Utgifter, som vore att hänföra till normal fredsverksamhet, skulle därvid avföras å fredsstatens riksstatsanslag, under det att avvecklingskostnaderna, vilkas karaktär skulle angivas genom särskilda föreskrifter, skulle redovisas mot för de olika ändamålen avpassade redovisningstitlar under avvecklingsanslagen. Departementschefen har, såsom redan nämnts, i likhet med civilförvaltningen funnit det vara av vikt att en återgång till normal fredsredovisning snarast möjligt sker. Ämbetsverkets förslag borde genomföras under förutsättning att en någorlunda tillförlitlig avgränsning av avvecklingskostnaderna gentemot de fredsmässiga utgifterna kunde åvägbringas. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare övervägande och på grundval av närmare utformade förslag från berörda myndigheter meddela bestämmelser rörande redovisningen av avvecklingskostnaderna.

Avvecklingen komme även att medföra, att viss materiel försäljes. Beträffande redovisningen av inflytande försäljningsmedel borde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser.

En tillförlitlig beräkning av kostnaderna för den förstärkta försvarsbered-

skapens avveckling kunde givetvis i nuvarande läge icke ske. Härvidlag vore av betydelse tidpunkten för beredskapens upphörande och den takt, i vilken avvecklingen bedömdes kunna ske. Under de särskilda anslagen för armén och marinen kunde relativt stora kostnader beräknas uppkomma, hänförliga främst till iordningställande av mark, minsvepning och iståndsättning av materiel. Jämväl för gemensamma ändamål syntes böra beräknas jämförelsevis höga kostnader. På de centrala ämbetsverken komme att falla en mångfald arbetsuppgifter, vilka kunde slutföras först efter det att beredskapen som sådan avvecklats. Under detta anslag borde eventuellt även, som nämnts, redovisas utgifter för familjebidrag, som kan komma att utgå till den med avvecklingen sysselsatta personalen.

Medelsbehovet under nästa budgetår syntes kunna uppskattas till sammanlagt 115 miljoner kronor med följande fördelning:

armén.....	50 miljoner kronor
marinen.....	50 » »
flygvapnet	5 » »
gemensamma ändamål	10 » »

Departementschefen har föreslagit, att för de olika ändamålen beräknas anslag med angivna belopp. Med hänsyn till att kostnaderna endast äro uppskattade, borde anslagen erhålla förslagsanslags karaktär. Anslagen borde av Kungl. Maj:t fördelas å olika utgiftsändamål med belopp, som icke finge överskridas utan Kungl. Maj:ts medgivande. Härigenom erhöles direkt kontroll över avvecklingsarbetets fortgång och medelsförbrukningen för skilda ändamål. För kapitalinvesteringar borde anvisas ett anslag av två miljoner kronor. Anslaget borde lämpligen anvisas under arméns delfond av försvarets fastighetsfond, vilket emellertid icke borde utesluta att detsamma finge tagas i anspråk jämväl för marinen och flygvapnet. Erforderlig reglering mellan delfonderna av gjorda investeringar borde ske i efterhand. Jämväl beträffande detta anslag syntes närmare bestämmelser om dess användning få meddelas av Kungl. Maj:t.

Utskottet har funnit tillfredsställande, att åtgärder skyndsamt vidtagits för att minska beredskapen i syfte att densamma skall, därest intet oförutsett inträffar, kunna helt upphöra med utgången av innevarande juni månad.

Utskottet.

Departementschefens förslag att för de avvecklingsarbeten, som därefter återstå, skall tagas i anspråk personal, som ingår i fredsorganisationen, samt för ändamålet anställd civil personal ävensom frivilligt tjänstgörande personal har utskottet funnit lämpligt. Av skäl som departementschefen anfört kan behov dock uppkomma att därutöver tvångsvis taga i anspråk värnpliktiga med stöd av den särskilda lag, som numera efter förslag av Kungl. Maj:t antagits av riksdagen. Utskottet förutsätter emellertid, att dylik tvångsvis anbefalld tjänstgöring skall så långt möjligt begränsas och att Kungl. Maj:t därför i samband med fastställande av plan för avvecklingsarbetenas utförande

meddelar föreskrifter om den utsträckning, i vilken under viss avvecklingsperiod tvångsinkallelse av värnpliktiga må äga rum och vilka kategorier värnpliktiga, som därvid i första hand skola komma i fråga till tjänstgöringen. Utskottet finner nämligen uppenbart, att Kungl. Maj:t i förevarande sammanhang bör taga ståndpunkt till huruvida skäl alltjämt föreligga att från tjänstgörings-skyldighet fritaga värnpliktiga, vilka under beredskapstiden på grund av med-givet mobiliseringsuppskov helt eller praktiskt taget helt befriats från att fullgöra beredskapstjänstgöring.

Vidkommande de kostnader, som föranledas av med avvecklingen förenade arbetsuppgifter, finner utskottet i likhet med departementschefen desamma böra bestridas från särskilda för ändamålet anvisade riksstatsanslag. Såsom departementschefen anfört böra nämligen medelsdispositionen och medelsför-brukningen inom försvarsväsendet så snart som möjligt ledas in på freds-mässiga linjer.

Utskottet tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av fem an-slag för avvecklingen av försvarsberedskapen, nämligen ett för varje försvars-gren och ett för gemensamma ändamål under riksstatens fjärde huvudtitel samt ett å kapitalbudgeten, vilka anslag böra av Kungl. Maj:t fördelas och ställas till vederbörande myndigheters förfogande på sätt departementschefen för-ordad.

I fråga om redovisningen av avvecklingskostnaderna bör Kungl. Maj:t äga meddela föreskrifter, men finner sig utskottet böra understryka vikten av att en återgång i största möjliga utsträckning sker till särskild redovisning av de fredsmässiga kostnaderna, sedan beredskapstillståndet upphört.

Då det icke är möjligt att med tillförlitlighet beräkna kostnaderna för den förstärkta försvarsberedskapens avveckling, finner sig utskottet böra tillstyrka att de anslag, som nu anvisas av riksdagen för ändamålet, betecknas såsom förslagsanslag. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de av departementschefen för anslagen förordade beloppen.

Såsom departementschefen förutsatt bör Kungl. Maj:t i samband med att anslagen ställas till myndigheternas förfogande meddela sådana bestämmelser i fråga om anslagens disposition, att Kungl. Maj:t erhåller direkt kontroll över avvecklingsarbetets fortgång och medelsförbrukningen för skilda ändamål.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må för budgetåret 1945/46 anvisa

- a) under fjärde huvudtiteln följande förslagsanslag, nämligen
 - 1) till *Armén: Avveckling av beredskapen m. m.* 50 000 000 kronor,
 - 2) till *Marinen: Avveckling av beredskapen m. m.* 50 000 000 kronor,
 - 3) till *Flygvapnet: Avveckling av beredskapen m. m.* 5 000 000 kronor,
 - 4) till *För försvaret gemensamma utgifter för avveckling av be-redskapen m. m.* 10 000 000 kronor,

b) under försvarets fastighetsfond, arméns delfond, till *Avveckling av beredskapen* ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Stockholm den 15 juni 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 212.
